

תנא דבי ר' ישמעאל אם פגע בך מנוול זה

משכתו לבית המדרש

אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ

גיליון מס' 231 ה' אייר תשפ"ב

פרשת אמור

תוכן ענייני הגיליון

מאמר העורך 'ולקחתם לכם ביום הראשון', ראשון לעוונות, כנגד ד' בנים דברה 1	לדבקה בו 'והאלקים יבקש את נרדף', ישוב העולם, עיניו ולבו אל ה' 6
לשמוע בקולו ביאורים בפרשת השבוע מרבوتינו מפרשי המקרא 3	אגורה באהלך עולמים הרב שלמה אפרים לונטשיץ זצ"ל, עניין המקלל, טהרת המנהיגים . 8

מאמר העורך

מצינו פרשתנו (כג, מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

אמרו רבותינו (רבה ל, ח) 'ביום הראשון' זה ט"ו, ואתה אומר 'ביום הראשון'? ר' מנא דשאב ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר: משל למדינה שחייבת ליפס [ענין מלקוח ומס] למלך והלך המלך לגבותה, בתוך עשרה מילין יצאו גדולי המדינה וקלסוהו, התיר להם שליש מדמוסא [מהחיוב] שלהם. בתוך חמשה מילין יצאו בינוני המדינה וקלסוהו, התיר להם עוד שליש. כיון שנכנס למדינה יצאו כל בני המדינה, אנשים ונשים וטף, וקלסוהו, והתיר להם הכל. אמר להון מלכא: מה דאזל אזל, מן הכא נחיל חושבנא [מה שהלך הלך, מכאן נתחיל חשבון]! כך בערב ראש השנה גדולי הדור מתעניין והקב"ה מתיר להם שליש מעונותיהן, ומר"ה ועד יום הכפורים היחידים מתעניין והקב"ה מתיר להם שליש מעונותיהן, וביום הכפורים כולן מתעניין, אנשים ונשים וטף, והקב"ה אומר להם לישראל: מה דאזיל אזל מן הכא ולהלן נחיל חושבנא! ומיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקין במצות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו, וביום טוב הראשון של חג כל ישראל עומדין לפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה, ואומר

להם: מה דאזל אזל, מן הכא נחיל חושבנא. לפיכך משה מזהיר לישראל 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן'.

עוד אמרו (שם יב) ד"א 'פְּרִי עֵץ הָדָר, אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל, יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. 'כִּפַּת תְּמָרִים', אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל, יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. 'וְעֵנֶף עֵץ עֵבֶת', אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל, יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. 'וְעֵרְבֵי נָחַל', אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה: 'יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו, ואם עשיתם כך, אותה שעה אני מתעלה, היינו הוא דכתיב (עמוס ט, ו) 'הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם מַעְלֹתָיו' ואימתי הוא מתעלה? כשהן עשוין אגודה אחת שנאמר (שם) 'וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה', לפיכך משה מזהיר לישראל 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן'.

חכמינו מגדירים את העם כמחולק לד' חלקים, א. יש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים ב. אין בהם תורה ואין בהם מעשים טובים ג. יש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים ד. אין בהם תורה ויש בהם מעשים טובים.

וכנגד ארבעה בנים דברה תורה, על אף ששונים המה זה מזה, ופעמים שאף הפכיים המה זה מזה, מכל מקום התכלותם יחד היא אשר פועלת לנחת רוח לפניו ית', כי אי אפשר לו לאבדם, אלא רק כאשר יוקשרו כולם לאגודה אחת אזי מתעלה הוא וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. **ולפיכך** משה מזהיר את ישראל 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן', ראשון לחשבון עוונות, כעת לאחר שעבר יום הכיפורים ונתכפרו עוונותיכם, כעת לאחר ימי ההכנה לחג שעסוקים הייתם, זה בלולבו וזה בסוכתו, כעת כשמתחילים ימי המעשה בהם בני האדם קטני השכל וריקי הדעת בטוחים שיודעים הם להבחין בין צְדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ, חובה גמורה ליטול את אותה אגודת ירק אשר כוללת היא בתוכה את כל חלקי העם, לידע ולהודיע כי רק בהתכללות שבטי ישראל יחד, ללא השמטת הזולת אשר לא הולך בהשקפת עולמך, ללא דחיקת השונה אשר לא עוסק בעמל התורה כמותך, מתוך קבלת כל המכוון לבו למקום, ואין אדם יודע מה שבלבו של חברו, ואפילו מתוך התייחסות ראויה לזה שאינו עושה רצונו של מקום, זו הדרך לקבל עול מלכותו עלינו ולבנות בזה את עלייתו בשמים להגדלת שמו ולהבאת גילוי עולמו עלינו במהרה.

העורך

לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמְיּוֹ לְהַחֲלוֹ: (כא ד)

כתב רש"י: לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו, שיש לה קוברין, שאינה מת מצוה.

מבאר הרש"ר הירש: 'בְּעַמְיּוֹ' כל שבטי ישראל מצווים להתעסק בקבורת המת; ורק שבט אהרן חייב לעמוד מנגד; אל לו לנגוע במת ובטומאות הפורשות מן המת; אל לו לשהות גם באוהל המת (ראה במדבר יט, יד). אולם איסור זה מוגבל לנפש בְּעַמְיּוֹ; אין הוא נוהג, אלא אם כן המת שוהה 'בְּעַמְיּוֹ' - קרוב לבני עמו; יצא מת מצוה, שהכהן מוצאו עזוב בדרך; אסור לכהן להניח את הגופה העזובה, אלא חובה עליו להתעסק בקבורתה (תו"כ; נזיר מג, ב); 'איזהו מת מצוה, כל שאין לו קוברין; קורא ואחרים עונים אותו אין זה מת מצוה. ועוד אמרו (ברכות יט, ב) שמצוות קבורת מת מצוה דוחה גם מצוות אחדות כאחת; כגון כהן גדול נזיר, ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו; אף הוא חייב לקבור את המת שלפניו.

ולמדנו מכאן את המעלה היתירה של מצוות גמילות חסד כלפי מת עזוב בלתי מוכר; והרי זה קו אופייני של תורת החיים היהודית; ללמדנו, שמטרת המטרות של התורה הזאת - לחנך את האדם להיות אדם.

וּבֵת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזָנוֹת אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת

בְּאִשׁ תִּשְׂרֹף: (כא ט)

מצאנו בגמ' (סוכה נו, ב) מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והיתה מבעטת ע"ג המזבח לוקוס לוקוס [זאב זאב] עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל וכו', ואמרו בגמרא שמשום כך קנסו את משמרתו של אביה שלעולם חולקת בדרומה של העזרה ולא בצפונה שהוא מקום יותר חשוב. ומקשה הגמרא: וכי משום מעשה בתו קונסים אותו עצמו, ותירץ אב"י שאכן קונסים אותו מחמת בתו, שכך רגיל העולם לומר 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה', ופירש"י: מה שהתינוק מדבר בשוק מאביו או מאמו שמע.

מבאר ה'אמת ליעקב' שנראה שכלל זה נאמר דוקא אצל הבת, שעיקר חינוך הבת הוא בבית אצל האב או האם - מה שאינו כן בבן, ולכן מצינו בנערה המאורסה שסוקלין אותה פתח בית אביה, וכן אצלנו בבת כהן שזינתה איתא בכתוב: 'אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת', והיינו שזה מראה את החינוך שקבלה בבית אביה, אבל לא מצינו מעין ביטוי כזה אצל בן, ודו"ק בזה.

וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזָנוֹת אֶת אֲבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת

בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: (כא ט)

הנה, יש שהכתוב מקדים את פעולת השריפה לצורתה, וכגון (ד, יב) 'וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בְּאֵשׁ', שהפעולה היא 'וְשָׂרַף' והצורה היא 'בְּאֵשׁ', ויש שהכתוב מקדים את צורת השריפה לפעולה, וכגון כאן 'בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף', שהצורה היא 'בְּאֵשׁ' והפעולה היא 'תִּשְׂרֹף', וצריך לבאר טעם הדבר.

מבאר רבינו בחיי שאילו היה אומר הכתוב 'תִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ' היה נראה להיות משפט השרפה 'בְּאֵשׁ' כלומר בהיקף עצים ומדורת אש, ודין תורה במיתת שרפה אינו כן לשרוף תבנית הגוף באש ח"ו. וכן מצאתי שדקדקו רז"ל, ממה שדרשו בפסחים (עה, א): 'בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף', לרבות כל השרפות הבאות מחמת האש, ואמר רב מתנה: פתילה של אבר [שקיום מיתת שריפה ע"י בית דין הוא שמתיכים עופרת רותחת לתוך פיו של המומת]. כי בפרים הנשרפים כתיב: (ויקרא ד, יב) 'וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בְּאֵשׁ', ומדייקת הגמ' 'בְּאֵשׁ' דוקא ולא בדבר אחר, אבל כאן נאמר 'בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף', שהדגש הוא על השריפה ולרבות כל השרפות הבאות מחמת האש. והוצרכו לומר כן כי הכוונה במיתת שריפה דוגמת שריפת בני אהרן, שהיתה שריפת נשמה והגוף קיים.

שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ

וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבַּן אִשָּׁה לֵה': (כב כז)

הנה, מלשון הכתוב 'שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז כִּי יוֹלֵד' למדו המפרשים שכבר ביום הוולדו יש לו עליו שם 'שׁוֹר' או 'כֶּשֶׁב' כי אינו מוסיף על שלימותו ועל עצמו כלום כי הוא נולד עם כל שלימותו, בשונה מהאדם אשר נאמר בו (איוב יא יב) 'וְעִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד' וקניית שלימותו תלויה במעשיו.

מבאר ה'כלי יקר' שהוצרך הכתוב ללמדנו זאת כאן, כדי שלא נאמר שמאחר שביום הוולדו יש להם כל השלימות הראוי להם, אם כן יהיו כשר להקרבה מיד, תלמוד לומר 'וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה', כי כל מספר 'שְׁמִינִי' קודש כמבואר למעלה פרשת שמיני (ט, א) על כן אינו ראוי להיות קודש עד אשר יעבור עליו מספר זה.

דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר

תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֱלֹהֵם מוֹעֲדֵי: (כג ב)

מבאר ה'ספורנו': לאחר שדבר בענין הקרבנות ומקריביהם, שהכונה בהם היא השראת השכינה בישראל כאמרו (שמות כט, מב) 'עַלֹת תִּמְיֹד לְדֹרְתֵיכֶם פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֹנֵד לָכֶם שָׁמָּה, דַּבֵּר עַל הַמוֹעֲדִים אֲשֶׁר בַּשְּׁבִיתָתָם יִכּוּן לַשְּׁבוֹת מִמַּעֲשֵׂה הַדְּיוּט. בַּמִּקְצָתָם הַשְּׁבִיתָה הִיא לַגְּמֵרִי, כַּעֲנִין שַׁבַּת וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים וַיְהִי עֵיסוֹקוֹ בְּהֵם בַּתּוֹרָה וְעַסְקֵי קֹדֶשׁ, כֹּאמְרוּ (שם כ, טו) 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתְּךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱלֹקֶיךָ' וְגו', שֶׁתְּשׁוּבוֹת מְלֹאכְתְּךָ וַיְהִי עַסְקֵךָ כּוֹלוֹ לַה' אֱלֹקֶיךָ. וּבַמִּקְצָתָם תִּהְיֶה הַשְּׁבִיתָה מִמְּלֹאכְתָּ עֲבֹדָה בַּלְבַּד, כְּמוֹ שֶׁהוּא הַעֲנִיין בַּשָּׂר הַמוֹעֲדִים, וְהַכּוֹנֵה בְּהֵם שַׁעַם שֶׁמַּחַת הַיּוֹם שִׁשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֵשְׂיוֹ יְהִי הַעַסֵּק בַּמִּקְצָתוֹ בַּעֲסְקֵי קֹדֶשׁ כֹּאמְרוֹ ז"ל (פְּסָחִים סח, ב) יוֹם טוֹב חֲצִיּוֹ לַה' וְחֲצִיּוֹ לָכֶם, וּבַזֶּה תִּשְׂרָה שְׁכִינָה עַל יִשְׂרָאֵל בְּלִי סַפֵּק, כֹּאמְרוּ (תְּהִלִּים פב, א) 'אֱלֹקִים נִצְבָּ בְּעֵדֹת קָל'.

וְזֶהוּ שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב 'מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ': אוֹתָם מוֹעֲדִים שֶׁתִּקְרְאוּ אֹתָם 'מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ', פִּירוּשׁ 'אֲסִיפּוֹת עִם לַעֲסָקֵי קֹדֶשׁ', כִּי אֲסִיפּוֹת הַעַם תִּקְרָא 'מִקְרָא' כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּהוּ א, יג) 'חֲדָשׁ וְשַׁבַּת קִרְא מִקְרָא', וְכֵן (שִׁם ד, ה) 'עַל כָּל מְכּוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ. אֱלֹהֵם מוֹעֲדֵי !

צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִית

לְמַאֲוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד: (כד ב)

מבאר ה'פענח רזא' שציווי זה נסמך לפרשת המועדות לרמז שמצוה מן המובחר להדליק נרות שבת ויו"ט בשמן זית.

וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצֹוּ בַּמַּחְנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי: (כד ו)

מבאר ה'כלי יקר' שלא פירט הכתוב את שמות שניהם, להורות שהיו שניהם פגומים, כי כל היוצא לריב מהר ודאי הוא פגום ואינו מן האנשים הנוודעים בשמם לשם ולתהלה, אלא מן הפחותים אנשי בליעל, גם בני בלי שם, ולא היה בהם כי אם שם היחוס של אבותם שזה היה 'בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית' וזה 'אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי', ועל כן נאמר 'וַיִּנְצֹוּ בַּמַּחְנֶה', כי שניהם היו בעלי מצה ומריבה ונתגלגל חובה על ידי חייב כי על ידי שזה הישראלי נכנס עמו במריבה גרם לו לגדף ה' הנכבד.

'וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף'

מצינו בפרשתנו (כב, כז) שֹׁר או כָּשָׁב או עַז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לָהּ:

אמרו רבותינו (רבה כד, ה; קהלת ג, טו) 'וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף', ר' הונא בשם רב יוסף אמר: לעולם 'וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף'! אתה מוצא צדיק רודף צדיק - וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף. רשע רודף צדיק - וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף. אפילו צדיק רודף רשע - וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף! רבי יהודה ב"ר סימון אמר בשם ר"י ב"ר נהוראי: לעולם הקב"ה תובע דמן של נרדפין מן הרודפין, תדע לך שכן הוא, שכן הבל נרדף מפני קין ובחר הקב"ה בהבל וכו' רבי אליעזר ב"ר יוסי בן זמרא אמר אף בקרבנות כך, אמר הקב"ה: שור נרדף מפני ארי, עז נרדף מפני נמר, כבש מפני זאב, לא תקריבו לפני מן הרודפים אלא מן הנרדפין, היינו הוא דכתיב 'שור או כָּשָׁב או עַז כִּי יוֹלֵד וכו' ומיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לָהּ".

וב'חינוך' ביאר (מצוה תר) טעם החיוב להציל נרדף וזו לשונו: לפי שהשם ברוך הוא ברא העולם ורצה בישוּבוֹ, וישוב העולם יתקיים בתשועת החלש מיד חזק ממנו. ועוד, כי הנרדף לעולם עיניו ולבו אל ה' להושיעו מיד רודפו, וכענין שכתוב 'וְהֶאֱלָקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף', כלומר הנרדף מבקש לאלקים ומתחנן אליו, על כן ציונו ברוך הוא לעזור לו.

ודקדק רבינו בחיי בספרו 'כד הקמח' (ערך גזל) מהו לשון 'יִבְקֹשׁ' ומדוע לא אמר 'וְהֶאֱלָקִים יַעֲזוּר אֶת נִרְדָּף' או 'יציל נִרְדָּף'? אבל הזכיר לשון 'יִבְקֹשׁ' לפי שהיא מלה כוללת לשון פנים, יִבְקֹשׁ לגמלו גם להענישו, כי אם הוא נרדף יִבְקֹשׁ להענישו על שהיה רודף, ולכך הזכיר לשון 'יִבְקֹשׁ', והזכיר בו 'הֶאֱלָקִים' שהוא לשון מדת הדין, שתענישנו אם היה רודף כבר, וכמו שדרשו ז"ל (אבות ב, ו) על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון. (תהלים טו, ד) 'וְאֵת יִרְאֵי ה' יִכְבֹּד' מי שחולק כבוד ליראי השם הוא סימן שיש בו יראת ה'.

וכתב ה'חפץ חיים' (שמיה"ל א הזכירה יז) ואם כן יש להתבונן מזה כמה יש לאדם להרחיק את עצמו מלהיות מעוזרי המחלוקת לרדוף צד אחד מהצדדים, אחרי שלבסוף יתבע הקב"ה את דמן מידו. ותחת שהוא מקוה להיות מן המנצחין ולנחול כבוד עי"ז, יראה לבסוף בבזיונו שיענש בצרעת או בעניות וכו"ל. אבל השומר עצמו מן המחלוקת הרי זה מכובד בפני הבריות, כענין שנאמר (משלי כ, ג) 'כְּבוֹד לְאִישׁ שֶׁבֶת מְרִיב' וגו'. ואמרו חז"ל ומה אם מריבה שהיא של אדם עצמו כבוד לו אם כבש, ק"ו מריבה שאינו שלו והוא מכניס עצמו לתוכה, וכן הוא אומר (שם כו, יז) 'מִחֲזִיק בְּאֲזְנֵי כָּלֵב עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רֵיב לֹא לוֹ'.

הרב שלמה אפרים ב"ר אהרן איש לונטשיץ

בעל ה'כלי יקר' ועוד נפטר ז' אייר שע"ט

ביאור עניינו של המקלל וחובת טהרתם של המנהיגים

בסוף הפרשה (כד, ייא) וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי: וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלַל וַיִּבְיֵאוּ אֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה וְשֵׁם אָמוֹ שְׁלֵמִית בֵּת דְּבָרִי לְמַטֵּה דָן:

וברש"י: מהיכן יצא, רבי לוי אומר מעולמו יצא. רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא. לגלג ואמר (ח) 'ביום השבת יערקנו', דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, או שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב. בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני. אמרו לו (במדבר ב, ב) 'איש על דגלו באתת לבית אבתם' כתיב. נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב, עמד וגדף.

וקשה מה ענין שלשתן לגידופו ולמה היה מגדף השם בעבורם.

ויתכן לפרש ששלשתן באו לפרש וליתן טעם למה זה היה נוקב השם, ומקלל לשון 'נוקב' משמע שהיה מפרש כוונת השם והפירוש גרם לו לגדף, ועל כן נחלקו איזו פירוש גרם לו הגידוף.

ודעת ר' לוי שדרש שם של הוי"ה על שם שהקב"ה מהווה לכל הנמצאים ונותן לכולם היות וקיום, וידע שמשה הרג את אביו בשם המפורש, אמר: איך יתכן ששם של הוי"ה יגרום חורבן העולם, כי ההויה והחורבן הם שני ההפכים ממש, על כן גידף שם של הוי"ה. ומה שאמר 'מעולמו', לפי שהמקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, וכן להיפך, שהרי אדם הראשון אחד היה וממנו נתמלא כל העולם, וחשב מאחר שהרג את אביו דומה כאילו החריב עולם מלא בשם המפורש. ורצונו לומר: מעולמו של אביו, עולם מלא שהיה אפשרי לבא מן אביו ונחרב על ידי שם המפורש, ואיך תאמר עליו כי הוא אמר ויהי, על כן יצא וגידף.

ר' ברכיה סובר שדרש שם של ש-ד-י הוא ית' נצחי היה הוה ויהיה, על כן כששמע פרשת לחם הפנים שאמר (שמות כה, ל) 'לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תִּמְיֵד' א"כ גם הלחם נצחי כמוהו, וזה בלתי אפשרי כי קודם שנברא העולם לא היה שם לחם ואחריו לא יהיה כן, ומאחר שקיומו תלוי בלחם, א"כ שמא אינו נצחי כמוהו ואיך יורה שם הוי"ה על שם היה הוה ויהיה, ע"כ יצא וגידף.

וקרוב לפשוטו יתכן לפרש מה שנאמר 'לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תִּמְיֵד' על דרך שנאמר (כד, ח) 'ביום השבת ביום השבת יערקנו', וקשה ב' פעמים 'ביום השבת' למה לי, אלא שמרמז למה

שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קיט, ב) ששני מלאכים מלוין את האדם בערב שבת כשיוצא מבית הכנסת לביתו, מצא שולחנו ערוך ונר דלוק כו' מלאך טוב כו' אומר יהי רצון שיהיה כן לשבת הבאה כו', וקשה מהיכן למדו רז"ל לומר כן, אלא ודאי שיש להם סמך מן כפל 'ביום השבת' הנאמר כאן, שאם ביום השבת זה יערוך לַחֵם הַפָּנִים בשלחן זה אשר לפני ה', אז יזכה שגם ביום השבת הבאה יֵעָרְכֶנּוּ, וכן יהיה לַפְּנֵי ה' תָּמִיד מידי שבת בשבתו. וכן נזכר כאן ענין הדלקת הנרות בפרשה ומשמם למד ג"כ מצא נר דלוק, וק"ל.

ומתניתא תנא שיצא חייב מבית דינו של משה כשבא ליטע אוהלו בשבט דן סובר שדרש השם על שם דכר ונוקבא כדעת בעלי הקבלה, ואפילו בסתם מדרש רז"ל יש בשם י-ה דכר ונוקבא, כי שם של י-ה מתווך בין איש לאישה, אם כן מצד מצד השם של י-ה האישה יש לה חשיבות כמו איש, ואם כן מן הראוי שיש לייחס אחר משפחת האם כמו שמתייחס אחר שבט האב ומאחר שמשה לא פסק לו כן הדין, אלא שמשפחת האם אינה קרויה משפחה, על כן יצא וגידף, על כן אין מוסרין דרישת הקבלה בשמות לכל אדם, כי מי שאין לבו שלם יכול לבוא על ידו לידי קלקול ולא יבינו כל רשעיה והמשכילים יבינו.

ומן פרשת הכהנים יצא לנו הלימוד שכל מזכה הרבים צריך שיקשט עצמו תחילה כי כל מה שאינו אצלו בעצם וראשונה איך ישכיל בו לרבים. ועל כן היה הכהן צריך להיות נזהר מכל טומאה לפני שהוא מזה על אחרים לטהרם, וכתוב (במדבר יט, יט) 'וְהִזָּה הַטְּהַר עַל הַטְּמֵא', על כן צריך שתהיה הטהרה דבוקה בו מעודו, וכן היה צריך להיות קדוש מעריות, וכן היה צריך להיות נקי מכל מום כי כל מום חיצוני מורה על איזו מום פנימי, כאשר בארתי בספר 'כלי יקר' (במדבר כד, ד). וכן דרשו (יבמות קא, ב) על הסנהדרין פסוק (שה"ש ד, ז) 'כִּלְךָ יִפְּה רַעִיְתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ' כי כשאינו שלם ממום אינו יכול ליישר אחרים, שכן נאמר (משלי ט, ז) 'יִסֵּר לֶךְ לִקְחֵ לֹו קִלּוֹן וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמוֹ', רצונו לומר: גם זה היה לִקְחֵ לֹו קִלּוֹן - המוכיח לְרָשָׁע ומגיד לו מומו, מום שלו - של המגיד - ומוכיחו במום שבו - גם הוא לִקְחֵ לֹו קִלּוֹן, כי יאמרו לו מום שבך אל תאמר לחברך. על כן היו צריכים הכהנים מורי דרך התורה לעם צריכים להיות נקיים מכל מום וקדושים וטהורים מכל טומאה, כי בעבור זה היו ראויים לטהר אחרים, אבל דבר טהור מטמא אי אפשר להמציא.

ועל יסוד זה נבנית כל פרשה זו ללמוד דעת את העם מורי דרך לאחרים כמ"ש (יא, מד) 'וְהִתְקַדְּשֶׁתָּם וְהִיִּיתָם קְדָשִׁים' רצונו לומר כשתתקדשו תחילה, אז, וְהִיִּיתָם קְדָשִׁים בעצם וראשונה, ואז תהיו ראויים לקדש אחרים, וזהו שתי אמירות ושתי קדושות שניתנו לתחתונים שיאמר לעצמו תחילה 'קדוש' ואחר כך יאמר לאחרים, והיינו שיקדש עצמו תחילה ואז יהיה ראוי לקדש ממנו גם אחרים.

(שפתי דעת)